

Drs. T. Klaversma, **DE HEREN VAN CRANENDONK EN EINDHOVEN ± 1200-1460** (Bijdragen tot de geschiedenis van Eindhoven). Uitgegeven vanwege de heemkundige studiekering „Kempensland”. Eindhoven, 1969. 105 blz. en 5 tabellen. f 9,50.

Uit het op de omslag afgebeelde zegel van Willem I van Cranendonk kan men al opmaken, wat het belang van deze publicatie voor de Limburgse geschiedvorsching is. Het vertoont het bekende, uit drie ongesnoerde hoorns bestaande wapen van de heren van Horn, dat evenals de voornamen Engelbert en Willem bij de oudste generaties van de heren van Cranendonk voor hun afstamming van die heren pleit. De op zorgvuldige bestudering van het beschikbare oorkondenmateriaal berustende conclusie van de auteur, dat de eerste heren van Cranendonk uit de Hornes zijn voortgekomen, lijkt mij dan ook niet voor bestrijding vatbaar. Evenmin zijn afrekening met de vroeger gangbare opvatting, dat de Hornes een zijtak van het Loonse gravenhuis zouden zijn. Minder gelukkig acht ik zijn gissing, dat de bakermat van de heren van Horn in het naburige Nederrijnse gebied gezocht dient te worden. Het voorkomen van twee opeenvolgende Engelberts als getuigen in door de aartsbisschop van Keulen uitgevaardigde oorkonde zegt namelijk niets omtrent hun herkomst. In de twaalfde en dertiende eeuw komen we herhaaldelijk Limburgse en Gelderse edelen in Keulse oorkonden tegen en onder de Geldersen ook diegenen, die niet uit het stamgebied van de graven van Gelre afkomstig waren zoals de in 1122 vermelde Reginbald van Hernen uit het land van Maas en Waal, die vaak ten onrechte voor een Horne is gehouden. De voornaam Engelbert, waarvan Klaversma zegt, dat hij behalve bij de graven van Berg en Mark vrij zelden bij de Rijnlandse adel voortkwam, is een zeer twijfelachtig argument om verband met die graven te zoeken. De vroegste vermelding van een Engelbertus de Horne is te vinden in een oorkonde uit 1102 van de abdij Thorn. In dezelfde oorkonden worden onmiddellijk na graaf Gerard van Gelre een Engelbertus castellanus en diens broer Walterus als getuigen vermeld, van wie moeilijk is aan te nemen, dat ze iets met de graven van Berg te maken hadden. Achter de burggraaf Engelbert verbergt zich naar alle waarschijnlijkheid Engelbertus de Bugenheim of Buggenum, in 1118 als eerste getuige genoemd in de fundatiebrief van het kapittel

van Wassenberg en mogelijk nogmaals in 1139 in een oorkonde, waarbij de Keulse abdij Sint-Pantaleon zich het bezit van een goed te Mülheim toegewezen ziet. Wouter, de broer van burggraaf Engelbert, kunnen we als Walterus de Buckenheim terugvinden in een Keulse oorkonde van 1104, terwijl we de munitio of burcht van Buggenum, waaraan hij en zijn broer hun naam ontleenden, in 1329 als appendix tegenkomen van het allodium Wesseem, dat de heren van Horn toen van de abdij Sint-Pantaleon in leen hielden na het aanvankelijk te hebben bevoogd. Linssen zag in deze heren van Buggenum een zijtak van de Hornes. Aangezien Wesseem echter oorspronkelijk een koningsgoed was, dat zich over Heel, Beegden en Grathem moet hebben uitgestrekt, en de nabije burcht Buggenum kennelijk de zetel was van de voogden over dit gedeeltelijk aan de abdij Sint-Pantaleon geschonken kroongood, ben ik eerder geneigd aan het omgekeerde te denken en Engelbert I van Horne voor een neef van Engelbert en Wouter van Buggenum te houden. De opkomst van zijn geslacht, dat reeds in de tweede generatie de Utrechtse bisschop Herman van Horne (1150-1156) opleverde, was vermoedelijk van zijn huwelijk met een dochter van de aan het Limburgse huis verwante Herman van Mereheim (1101-1105) uit Merum bij Roermond te danken. Terecht wil Klaversma het ontstaan van de heerlijkheid Cranendonk uit het goederbezit van de heren van Altena rondom Eindhoven verklaren. Zeer ingenieus is zijn hypothese, dat Katherina van Cranendonk niet de vrouw, maar een dochter van Willem I van Cranendonk zou zijn en in 1290 weduwe was van iemand uit het adellijk geslacht Van Goor uit Neer. Haar zoon Willem II van Cranendonk heeft de hoorns van het familiewapen omgedraaid, zodat het mondstuk heraldisch links kwam net als in het wapen van de van Goors. Helaas is het Klaversma niet gelukt de identiteit van Katherina en haar zoon met zekerheid vast te stellen, hoewel de chronologie van de opvolgende generaties zijn stelling alleszins steunt. Door het huwelijk van Katherina's kleindochter Irmgard met Thomas heer van Sevenborn ging Cranendonk in andere handen over. Na nog verscheidene malen van eigenaar te zijn verwisseld keerde de heerlijkheid omstreeks 1460 na aankoop door Jacob I graaf van Horne in het bezit van haar oorspronkelijke heren terug. De hoofdstukken vier en vijf bevatten de levensbeschrijving van Jan van Schoonvorst en Jacob van Gaesbeek, twee belangrijke figuren uit de vijftiende eeuw, die ver boven het kader van de Eindhovense geschiedenis uitstaken en daarom ook voor een bredere lezerskring van belang zijn. Een zesde hoofdstuk over de heren van Cranendonk en hun verhouding tot Eindhoven besluit deze goed gedocumenteerde en vlot geschreven studie, waarmee we de schrijver van harte gelukwensen. Laat ons daarbij de hoop uitspreken, dat hij haar door andere studies over belangrijke middeleeuwse geslachten zal laten volgen, waaraan door hun betekenis voor de gewestelijke geschiedenis grote behoefte bestaat.

H. HARDENBERG.